

УДК 796.011
DOI: 10.15330/esu.1.45-52

Оксана Бойчук-Товста,

кандидат медичних наук,
Навчально-науковий інститут післядипломної
освіти ДВНЗ “Івано-Франківський
національний медичний університет”
(м. Івано-Франківськ, Україна)

Oxana Boichuk-Tovsta,

Candidate of pedagogical sciences (PhD),
Educational and Research Institute of Postgraduate
Education Ivano-Frankivsk National Medical
University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
boychuk.oks@gmail.com

СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

SOCIAL HEALTH OF STUDENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Стаття присвячена питанням соціального здоров'я студентів-медиків. Соціальне здоров'я розглянуто з позиції культури здоров'я студентів, з міждисциплінарного характеру тощо. Розв'язання питань здоров'я вимагає врахування цілого ряду чинників, до яких належать правові, сімейні, освітньо-виховні, медичні, юридичні, культурологічні, екологічні.

Ключові слова: *здоров'я, соціальне здоров'я, студент, культура здоров'я, збереження здоров'я, соціальний ресурс.*

The article “Social health of students of higher medical education” is sanctified to the questions of social health of medical students. In today’s context of transformation of the basic spheres of human life, it is very important to consider the problem of promoting the health of student youth in the context of political, economic, social, cultural and other factors.

The question of social health is interdisciplinary. Social health is considered from the standpoint of the student’s health culture as a qualitative formation of personality, which manifested in the student’s attitude to lifestyle, to his health and which leads to his conscious desire to independently, creatively improve the physical, mental, spiritual spheres of his own activity based on self-knowledge and adequate self-assessment of health status.

The decision of questions of health requires consideration of a variety of factors, including legal, family, educational, medical, legal, cultural, environmental.

Social health depends on the “social resource” of the personality. Also consider next components of the social resource: social origin, conditions of primary socialization, age, education, qualification, level of material well-being, ethno-cultural and religious affiliation, living conditions, nutrition, availability of sanitary-hygienic information, basic skills in the sphere of health and other.

We conducted the questionnaire of first-year students at the Faculty of Dental Medicine on social health awareness. In the minds of some part of first-year students, social health issues are clearly understood, but at the level of perfect awareness, it is not always goes into real action.

The conducted analysis of social health and its conclusions drawn from these findings can serve as a basis and additional material for further scientific research. In particular, the study of the formation of a culture of health in the student environment, the interconnection of social health and values orientations of student youth, etc.

Key words: *health, social health, student, health culture, health preservation, social resource, student youth.*

В умовах трансформації українського суспільства одним із головних завдань є збереження здоров'я молодого покоління. Здоров'я людини відіграє визначальну роль на різних етапах життя, а особливо у молодому віці, коли формуються основи професійного становлення, відбувається залучення до суспільної, сімейної та репродуктивної дій.

Право громадян на охорону здоров'я закріплено в Конституції України. Не існує відповідальності за легковажність, що веде до втрати здоров'я. Соціальні і економічні стимули для формування активного відношення кожної особи до свого здоров'я на сьогодні практично відсутні. Тому, саме в молодому віці є важливим формування думки, що відповідальність за своє здоров'я несе, передусім, сама людина.

Проблема соціального здоров'я сьогодні набуває особливої гостроти. В умовах різких соціальних змін і перетворень, характерних для Української Держави впродовж останніх понад 25-ти років, значно зростає актуальність соціального здоров'я як важливого фактору стану суспільства й реакції людей на різні соціальні трансформації загалом.

Останніми роками стають актуальними дослідження соціального здоров'я молоді як основи самореалізації, що дозволяють виявити можливості підвищення соціального здоров'я в умовах сучасної цивілізації.

У публікаціях А. Антонова, М. Бідного, В. Зотіна, Ю. Лісичина, В. Медкова й ін. відображено ціннісно-мотиваційний підхід до вивчення здоров'я. Проблемам соціальної цінності здоров'я присвячені напрацювання Ф. Блюхера, В. Жданова, В. Кудрявцева. Методологічні аспекти здоров'я були розроблені в рамках концепції самозбережувальної поведінки, під якою розуміють систему дій і установок особистості, спрямованих на збереження здоров'я відображають В. Венедіктов, А. Изуткин, Л. Матрос, Г. Царегородцев.

Метою нашої статті є розглянути питання соціального здоров'я студентів-медиків як важливої складової здоров'я в цілому.

Здоров'я студентської молоді показує одну з найбільш чутливих сторін життя суспільства і тісно переплітається з правом на фізичне, духовне і соціальне благополуччя при максимальній тривалості її активного життя. Науковці В. Макаренко, О. Григор'єва та Ж. Тома вказують, що здоров'я – це комплексний і водночас цілісний, багатовимірний динамічний стан, що розвивається в процесі реалізації генетичного потенціалу в умовах конкретного соціального і екологічного середовища і дозволяє людині різною мірою здійснювати її біологічні і соціальні функції [7, с. 63].

Соціальне здоров'я, з точки зору експертів ВООЗ – це ступінь задоволеності людини своїм матеріальним становищем та соціальним статусом у суспільстві, яка в значній мірі залежить від економічних чинників у державі, безпеки життєдіяльності та взаємостосунків людини в соціум.

Сучасні науковці поняття “соціальне здоров'я” розглядають переважно в трьох аспектах. По-перше, з боку соціальних індикаторів, які є початковою основою створення соціальних програм, а також показниками ефективності їх реалізації. По-

друге, поняття “соціальне здоров’я” використовується як нормативний еталон, що охоплює соціальні екологічні, політичні і етичні аспекти життєдіяльності людини. По-третє, аналізоване поняття розглядають як характеристику наслідків економічної і технологічної політики, впливів науково-технічного прогресу на соціальні відносини.

Т. Соколова у своїх дослідженнях відзначає, що соціальне здоров’я особистості визначається переважно ступенем комфортності людини в її соціальному оточенні. Тоді загальною оцінкою виступає здатність особистості активно виконувати свої функції в суспільстві. Соціальне здоров’я характеризують динаміка зміни рівня злочинності, середньої тривалості життя, рівня смертності й народжуваності, дотримання принципів соціальної справедливості [9, с. 17].

За визначенням І. І. Галецької, соціальне здоров’я є втіленням соціального емоційного та духовного благополуччя (як ресурсу і стану), оскільки є потенційною передумовою забезпечення життєвих потреб щодо активного способу життя, досягнення власних цілей, адекватної та оптимальної взаємодії з людьми, соціальним й іншим оточенням.

Соціальне здоров’я охоплює сутнісні властивості духовної сфери людини, її переконання, особливості “Я”, ідентичність та ціннісно-мотиваційну сферу [3].

Відповідно до запропонованої концепції основними критеріями соціального здоров’я можна назвати: соціально-психологічну адаптованість; самоактуалізацію; соціальну спрямованість, смисложиттєві орієнтації, які не заперечують загальнолюдські цінності.

Р. Зобов та А. Козлов розглядають соціальне здоров’я як інтегральну характеристику розвитку особистості, групи, спільноти, узяті в єдності їхніх соціальних і біологічних показників та в контексті рівня і якості розвитку суспільства, що виражається в сукупності показників життєвої задоволеності, соматичного й психічного здоров’я та соціальної активності [4, с. 37].

О. Приступа вказує на міждисциплінарний характер соціального здоров’я [8]. З філософської точки зору проблема визначення соціального здоров’я є особливо значущою з кількох причин:

- 1) здоров’я є компонентом цілого – культури, де особисте здоров’я – це компонент особистісної культури; здоров’я нації – компонент національної культури;
- 2) здоров’я – чинник соціальної реалізації людини [8]. Фахівців із соціології вважають, що соціальне здоров’я – це здоров’я суспільства або його общин (груп) – це ресурс, соціальний капітал, необхідний молоді і школярам для успішної соціалізації і соціальної адаптації в нових суспільно-економічних умовах, а також в умовах модернізації освіти.

Соціальне здоров’я студентів пов’язане з їх культурою здоров’я. Г. Кривошеєва визначає поняття “культура здоров’я студентів” як “якісне утворення особистості, що проявляється в ставленні студента до способу життя, до свого здоров’я і яке зумовлює його свідоме прагнення самостійно, творчо вдосконалювати фізичну, психічну, духовну сфери власної життєдіяльності на основі самопізнання й адекватної самооцінки стану здоров’я” [6, с. 9].

Для студентів медичних навчальних закладів значимість культури здоров’я, здорового способу життя, спортивного стилю життя, гармонійного розвитку фізичних якостей значно зростає у зв’язку із особливостями навчальної діяльності та специфікою майбутньої професії лікаря.

Достатньо вичерпне визначення поняття культури здоров'я надав С. Свириденко: “культура здоров'я – це історично визначений рівень розвитку вмінь і навичок, що сприяють збереженню, зміцненню та відновленню здоров'я людини, реалізації з цією метою внутрішніх резервів організму. Культура здоров'я відбивається у специфічних формах і способах життєдіяльності особистості, орієнтованих на формування як індивідуального, так і суспільного здоров'я”.

Отже, як свідчить дефінітивний аналіз більшість науковців схиляються до думки про те, що культура здоров'я – це важлива складова загальної культури людини, що є однією із найактуальніших проблем сьогодення особливо для студентів ВНЗ, адже розвиток та зростання молодої людини можливий лише у здоровому суспільстві та є умовою дотримання здорового способу життя. Культура здоров'я є важливою складовою загальної системи культури. Виокремлюють такі позиції “культури здоров'я”:

- 1) сформованість уявлень про здоров'я і здоровий спосіб життя;
- 2) наявність знань про способи зміцнення і збереження здоров'я;
- 3) усвідомлення базових ресурсів свого організму;
- 4) поняття всієї повноти відповідальності за стан власного здоров'я;
- 5) розвиток навичок психофізичної саморегуляції і самоконтролю;
- 6) відсутність шкідливих звичок.

Як стверджує Я. Ушакова, на формування здоров'я студентської молоді в процесі навчання впливають різні чинники, які умовно можна поділити на дві групи [12, с. 197]. Перша група – це об'єктивні чинники, які безпосередньо пов'язані з навчальним процесом (тривалість навчального дня, навчальне навантаження, детерміноване розкладом, перерви між заняттями, стан навчальних аудиторій й ін.). Друга група чинників – це суб'єктивні, особистісні характеристики (режим харчування, рухова активність, організація дозвілля, наявність або відсутність шкідливих звичок й ін.). У реальних умовах навчання і побуту саме ця друга група чинників, що характеризує спосіб життя студентів, більшою мірою впливає на їх здоров'я.

Розв'язання питань здоров'я вимагає врахування цілого ряду чинників, до яких належать:

- правові чинники, що охоплюють розробку законодавчих і нормативних підзаконних актів, підтверджуючих право громадян на здоров'я, визначення механізмів їх реалізації через державні, господарські і соціальні інститути;
- соціально-економічні чинники, які зумовлюють види, форми участі і відповідальність різних ланок соціально-економічних структур у формуванні, збереженні і зміцненні здоров'я людини, фінансування такої роботи і забезпечення нормативних умов для професійної діяльності;
- освітньо-виховні чинники, що забезпечують формування життєвого пріоритету здоров'я, виховання мотивації на здоровий спосіб життя і навчання методам, засобам і способам досягнення здоров'я, а також умінню проводити пропагандистську роботу в цьому напрямі;
- сімейні чинники, пов'язані із створенням умов для здорового способу життя в сім'ї і орієнтацією кожного з її членів на здоров'я;
- медичні чинники, які спрямовані на діагностику стану здоров'я, розробку рекомендацій щодо здорового способу життя, ефективну профілактику;
- культурологічні чинники, пов'язані з формуванням культури здоров'я, організацією дозвілля населення, популяризацією питань здоров'я і здорового

способу життя, етнічних, громадських, національних, релігійних ідей, традицій, обрядів забезпечення здоров'я;

- юридичні чинники забезпечують соціальну безпеку, захищеність особистості;
- екологічні чинники, що визначають адекватний для здорового способу життя стан навколишнього середовища і раціональне природокористування;
- особові чинники, які орієнтують кожну конкретну людину на формування, збереження і зміцнення свого здоров'я і встановлюють відповідальність особи за своє здоров'я.

Фахівці ООН запропонували систему соціальних індикаторів, яка використовується і сьогодні на міжнародному рівні. І. Усманов у своїх дослідженнях вказує, що ця система містить індикатори, які розподілені за соціально значущими сферами [10, с. 12]. На основі аналізу різних підходів до класифікації індикаторів соціального здоров'я можемо виокремити такі види соціальних індикаторів: об'єктивні і суб'єктивні; соціального і природного середовища; зовнішні і внутрішні, кількісні і якісні.

До кількісних індикаторів належать такі: рівень доходу і його розподіл у суспільстві, ступінь споживання різних матеріальних благ і послуг з класів товарів, зайнятість населення; до якісних індикаторів – показники умов праці, побуту і дозвілля, матеріального добробуту, показники рівня освіти і культури, системи охорони здоров'я.

Соціальна модель розглядає поняття “здоров'я” в такому плані, коли здоров'я та індивід не можуть розглядатися поза соціальним і культурним контекстом особистості, але розглядає соціальні чинники, на відміну від медичної і біомедичної моделей.

Ми провели анкетування студентів першого курсу стоматологічного факультету з питань поінформованості щодо соціального здоров'я. 73% студентів відомо що таке соціальне здоров'я. Відповіді на запитання “Наскільки Ви володієте знаннями про чинники формування соціального здоров'я” свідчить про те, що 33% студентів повністю володіють знаннями про чинники соціального здоров'я, 34,5% частково і 32,5% не володіють. (Див. Діаграма 1)

Діаграма 1. Знання студентів про чинники формування соціального здоров'я

Різними були відповіді на запитання Що ми розуміємо під соціальним здоров'ям. Наведемо деякі з них:

- це спосіб життя студентів;
- це рівень комфортності особистості у її оточенні;
- це фактор самореалізації;
- це ставлення до свого фізичного і психічного здоров'я;
- це фактори, що впливають на здоров'я в цілому: режим дня, процес навчання, організація дозвілля, правильне харчування, фізична активність і ін..

В цілому, студенти обізнані з питанням здоров'я, соціального зокрема.

Навчальний процес у медичних навчальних закладах характеризується ускладненням навчальних програм і зміною системи оцінювання знань студентів. Режим навчання є напруженим. Аналізуючи відповіді, на запитання Скільки часу Ви тратите на навчання, ми отримали такий результат: 1/3 свого часу на навчання тратять 38% студентів, більше 1/3 – 43% і менше 1/3 – 19%. Відповіді свідчать про те, що студенти першокурсники ще не вміють раціонально розподілити час на навчання, а відповідно дозвілля і спорт. (Див. Діаграма 2)

Діаграма 2. Розподіл часу студентів, затраченого на навчання

Соціальне здоров'я залежить від “соціального ресурсу” особистості. Складовими соціального ресурсу, що визначають соціальне здоров'я, також вважають: соціальне походження, умови первинної соціалізації, вік, освіта, кваліфікація, рівень матеріального благополуччя, етнокультурна і релігійна приналежність, житлові умови, харчування, наявність санітарно-гігієнічної інформації, навичок і вмінь у сфері здоров'я й ін.

Отож у свідомості окремої частини студентів першокурсників питання соціального здоров'я усвідомлюється достатньо виразно, проте на рівні ідеального усвідомлення, далеко не у всіх випадках переходить у реальні вчинки. Окрім того, усвідомлення необхідності здорового стилю життя має суто прикладний характер і поки що пов'язане із забезпеченням необхідного здоров'я на рівні стратегій

виживання, які в жодному випадку не можуть бути визнані сприятливими для формування реальної і глибоко вмотивованої активності на здоровий стиль життя.

У розв'язанні комплексу окреслених питань слід активно вдаватися до технологій соціального проектування, але варто пам'ятати, що формування, розвиток і зміцнення соціального здоров'я є досить тривалим процесом. Його успішність пов'язана з розв'язанням багатьох різнопланових, але зведених у єдину систему питань, в яких пріоритет людини, її здоров'я є головним і вирішальним.

Здійснений аналіз соціального здоров'я та отримані за його результатами висновки можуть слугувати основою й додатковим матеріалом для подальших наукових пошуків. Зокрема, дослідження формування культури здоров'я у студентському середовищі, взаємозв'язок соціального здоров'я та ціннісних орієнтацій студентської молоді тощо.

Література

1. Андросюк Г., Штик О. Соціальне здоров'я українського суспільства / Молодь і ринок №1 (72), 2011 С. 29-32.
2. Власов Г. Охорона здоров'я студентів вищих медичних навчальних закладів як соціально-педагогічна проблема URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-10/09vgvspp.pdf> (дата звернення 29.10.2019)
3. Галецька І. Психологія здоров'я: теорія і практика / І. Галецька, Т. Сосновский. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 338 с.
4. Зобов Р. Актуальные проблемы исследования социального здоровья / под ред. Р. А. Зобова, А. А. Козлова. – СПб : Химиздат, 2004. Ч. 1. 168 с.
5. Керецман А., Палко А. Аналіз стану здоров'я студентів-медиків у залежності від біологічних факторів і способу життя протягом 2010 – 2012 років Науковий вісник Ужгородського університету, серія “Медицина”, випуск 1 (46), 2013 р. С. 162-166.
6. Кривошеєва Г. Формування культури здоров'я студентів університету: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”. – Луганськ, 2001. 20 с.
7. Макаренко В. Культура здоровья как приоритетная задача общественного развития молодежи / В.К. Макаренко, О.Д. Григорьева, Ж.В. Тома // Спортивный психолог. – 2009. №2 (17). С. 63 – 67.
8. Приступа Е. Педагогическая диагностика личностного социального здоровья ребёнка. URL: <http://www.psyh.kiev.ua> (дата звернення 29.10.2019)
9. Соколова Т. Здоровье населения в социальном контексте (на примере работников ДВЖД) : автореф. дис. ... канд. социол. наук. – Хабаровск, 2005. 20 с.
10. Усманов И. Здоровье молодежи как общественная ценность в современном российском обществе (социально-философский анализ): автореф. дис. на соискание учен. степени философ. пед. наук: спец. 09.00.11 “Социальная философия”. – Уфа, 2008. 20 с.
11. Ушаков И. Современные проблемы качества жизни студентов / Гигиена и санитария. – 2007. №2. С. 56–58.
12. Ушакова Я. Здоровье студентов и факторы его формирования / Вестник нижегородского университета. – 2007. №4. С. 197 – 202.

References

1. Androsiuk H., Shtyk O. Sotsialne zdorovia ukrainskoho suspilstva / Molod i rynok №1 (72), 2011 S. 29-32.
2. Vlasov H. Okhorona zdorovia studentiv vyshchych medychnykh navchalnykh zakladiv yak sotsialno-pedahohichna problema URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-10/09vgvspp.pdf> (data zvernennia 29.10.2019)
3. Haletska I. Psykholohiia zdorovia: teoriia i praktyka / I. Haletska, T. Sosnovskiyi. Lviv : Vyd. tsentr LNU im. I. Franka, 2006. 338 s.
4. Zobov R. Aktualnyie problemyi yssledovanyia sotsialnoho zdorovia / pod red. R. A. Zobova, A. A. Kozlova. – SPb : Khymydat, 2004. Ch. 1. 168 s.

5. Keretsman A., Palko A. Analiz stanu zdorovia studentiv-medykiv u zalezhnosti vid biolohichnykhfaktoriv i sposobu zhyttia protiahom 2010 – 2012 rokov Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu, serii "Medytsyna", vypusk 1 (46), 2013 r. S. 162-166.
6. Kryvosheieva H. Formuvannia kultury zdorovia studentiv universytetu: avtoref.dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 "Teoriia i metodyka profesiinoi osvity". –Luhansk, 2001. 20 s.
7. Makarenko V. Kultura zdorovia kak pryorytetnaia zadacha obshchestvennogo razvytyia molodezhy / V.K. Makarenko, O.D. Hryhoreva, Zh.V. Toma // Sportyvnyii psykholoh. – 2009. №2 (17). S. 63 – 67.
8. Prystupa E. Pedahohycheskaia dyahnostyka lychnostnogo sotsyalnogo zdorovia rebënka. URL: <http://www.psyh.kiev.ua> (data zvernennia 29.10.2019)
9. Sokolova T. Zdorove naseleniia v sotsyalnom kontekste (na prymere robotnykov DVZhD) : avtoref. dys. ... kand. sotsyol. nauk. – Khabarovsk, 2005. 20 s.
10. Usmanov Y. Zdorove molodezhy kak obshchestvennaia tsennost v sovremennom rossyiskom obshchestve (sotsyalno-fylosofskyi analiz): avtoref. dys. na soyskanye uchen. stepeny fylosof. ped. nauk:spets. 09.00.11 "Sotsyalnaia fylosofyia". – Ufa, 2008. 20 s.
11. Ushakov Y. Sovremennyye problemy kachestva zhyzny studentov / Hyhyena y sanytariia. – 2007. №2. S. 56 – 58.
12. Ushakova Ya. Zdorove studentov y faktoru eho formirovaniia / Vestnyk nyzhehorodskoho unyversyteta. – 2007. №4. S. 197 – 202.

Одержано статтю: 10.10.2019

Прийнято до друку: 25.10.2019

УДК 377: 37.011

DOI: 10.15330/esu.1.52-58

Галина Борин,

кандидат педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ "Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника"
(м. Івано-Франківськ, Україна)

Galyna Boryn,

Candidate of pedagogical sciences (PhD),
Associate Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian
National university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
boryngv@ukr.net

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ТВОРЧОЇ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ACTUAL APPROACH IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS TO CREATIVE ARTISTIC AND CONSTRUCTIVE ACTIVITY WITH CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

У статті проаналізовано актуальні погляди на професійну підготовку майбутніх педагогів дошкільних закладів освіти. Виокремлено основні напрями удосконалення підготовки студентів спеціальності "Дошкільна освіта" в контексті художньо-конструктивної діяльності вихованців. Охарактеризовано особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку та окреслено зміст та напрями підготовки майбутніх педагогів в означеному напрямі на основі діяльнісного підходу.

Ключові слова: *художньо-конструктивна діяльність, розвиток, підготовка майбутніх вихователів, творчість, дитина, педагог.*

The article analyzes actual views on the future teachers' professional training of preschool educational institutions. The basic directions of improvement of training of future students of specialty "Preschool education" in the context of artistic and constructive activity of pupils are